

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โทรทัศน์ นับวันแต่จะมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นทุกที เพราะสื่อโทรทัศน์มีส่วนเน้นอย่างมากในการที่จะกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคมไทยในปัจจุบัน และยังสามารถสอดแทรกเข้าไปในทุกสถาบันย่อยของสังคมอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเมือง การเศรษฐกิจ การศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม แม้กระทั่งสถาบันครอบครัวและเพื่อน ดังนั้น โทรทัศน์อาจจะก่อให้เกิดผลต่อสังคมทั้งในด้านบวกหรือลบก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคม

ถ้าจะพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลักของโทรทัศน์แล้วจะพบว่า มักจะมุ่งเสนอความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ถือเป็นปรัชญาอย่างหนึ่งของการกระจายเสียงและแพร่ภาพ และถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องนำเสนอความบันเทิงในรูปแบบที่เหมาะสมแก่ประชาชน โดยชอบด้วยกฎหมาย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม (นภาพกรณ์ อัจฉริยะกุล, 2530 : 28)

ละครโทรทัศน์นอกจากจะมีหน้าที่เปิดโลกทัศน์ของผู้ชมให้กว้างขึ้นด้วยการเสนอสิ่งที่เราไม่เคยได้รู้เห็น โดยเปรียบเสมือนเป็นโลกแห่งประสบการณ์ของผู้ชม กล่าวคือมีอิทธิพลต่อผู้ชมแล้ว ละครโทรทัศน์ยังเป็นตัวสะท้อนสภาพของสังคม ความคิดจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรม และความเชื่ออันเป็น "สาระ" ที่คนทำอยากบอกคนดู นอกจากนี้แล้วยังมีการเน้นสิ่งที่คนอยากเห็นในสังคมของตน หรือบางครั้งเป็นสิ่งที่สังคมต้องการลงโทษหรือปิดบัง ละครโทรทัศน์ไทยในฐานะวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของสังคม จึงได้สะท้อนถึงสังคม และบุคลิกภาพของคนไทยด้วย

จากการจำแนกโทรทัศน์ตามช่วงเวลาที่นิยม (time period) ซึ่งวัดด้วยจำนวนผู้ชมรายการ อันมีผลต่อการจองเวลาโฆษณา และอัตราค่าโฆษณา

พบว่าช่วงเวลาที่นิยม (prime time) เป็นช่วงของการออกอากาศที่ผู้ชมรับชมโทรทัศน์ในปริมาณที่มากที่สุด ช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงเวลาที่อัตราค่าโฆษณาสูงที่สุดด้วย ช่วงเวลาที่นิยมของไทยนั้น คือ ช่วงหลังข่าว (21.00-22.00 น.) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายการละคร (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2533 : 214-215)

ละครโทรทัศน์จึงเป็นรูปแบบรายการบันเทิงที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมมากที่สุด นอกจากจะสามารถดึงดูดใจผู้ชมได้ด้วยเทคนิคในการสร้างภาพและเสียงชวนให้ติดตามแล้ว เนื้อหาของละครที่ถึงแม้จะวนเวียนอยู่กับโครงเรื่องเดิมๆ หรือการใช้ผู้แสดงชุดเดิมๆ แต่จะเห็นได้ว่าละครช่วงหลังข่าวก็ยังคงเป็นที่นิยมของผู้ชมตลอดมา

ละครช่วงหลังข่าวตลอดปีพ.ศ. 2536 มีทั้งหมด 62 เรื่อง เป็นของช่อง 3 จำนวน 23 เรื่อง ช่อง 5 จำนวน 14 เรื่อง ช่อง 7 จำนวน 17 เรื่อง และช่อง 9 จำนวน 4 เรื่อง (รมย์, นิตยสาร, 2537 : 94) ทุกช่องจึงจำเป็นต้องมีการทุ่มเทแข่งขันกันเพื่อให้ได้คนดูมากที่สุด อันมีผลต่อการขายเวลาโฆษณาละครหลังข่าวตามไปด้วย ซึ่งอัตราการขายเวลาโฆษณานี้ก็ยังคงมีการปรับทุกปีดังตาราง

ตารางแสดงอัตราค่าโฆษณารายการโทรทัศน์ปี 2536-2537

รายการ	ช่อง 3		ช่อง 5	
	2536	2537	2536	2537
ละครหลังข่าว				
จ.-ศ.	158,000	176,000	130,000	150,000
ส.-อา.	158,000	176,000	130,000	150,000

รายการ	ช่อง 7		ช่อง 9	
	2536	2537	2536	2537
ละครหลังข่าว				
จ.-ศ.	180,000	210,000	120,000	120,000
ส.-อา.	180,000	210,000	-	-

ที่มา : นิตยสารมีเดีย ฉบับที่ 115 มกราคม 2537

ในปัจจุบัน ละครโทรทัศน์นับเป็นธุรกิจที่ยิ่งใหญ่ประเภทหนึ่งเนื่องจากงบประมาณในการลงทุนผลิตละครเรื่องหนึ่งๆจะไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับผลกำไรอันมหาศาลที่จะได้รับจากการขายเวลาโฆษณา ยกตัวอย่างกรณีของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ขายเวลาโฆษณาละครหลังข่าวนาทิละ 180,000 บาท ละคร 1 ชั่วโมง มีโฆษณาได้ 10 นาทีเพราะฉะนั้นละครหนึ่งตอน ช่อง 7 จะมีรายได้ถึง 1,800,000 บาท ส่วนต้นทุนในการผลิตละครแต่ละตอนประมาณ 100,000 บาท เป็นราคามาตรฐาน (ทีวีพูล, นิตยสาร, 2535:45)

การที่ละครหลังข่าวทำให้สถานีมีรายได้ดังกล่าว เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความนิยมของคนที่มีต่อละคร และการที่มีผู้ชมเป็นจำนวนมาก สิ่งที่ละครนำเสนอจึงย่อมมีบทบาทต่อสังคมบ้างไม่มากก็น้อย ทั้งในแง่ของการชี้นำ และสะท้อนความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ ตลอดจนโครงสร้างของสังคม และองค์ประกอบหนึ่งในละครที่สำคัญก็คือตัวละครเอก

ตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญ คือตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อเรื่อง และมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องมากที่สุด เรียกได้ว่าจะขาดเสียไม่ได้ การพิจารณาว่าตัวละครตัวไหนเป็นตัวละครเอกจึงดูที่บทบาท ตัวเอกของบางเรื่องอาจเป็นพระเอกนางเอก ในบางเรื่องอาจเป็นตัวร้ายหรือเป็นพระเอกนางเอกที่มีพฤติกรรมทั้งดีและร้าย ความเป็นตัวละครเอกจึงดูที่บทบาท มิใช่ที่สถานภาพ

การให้ความสนใจต่อตัวละครเอกในละครโทรทัศน์ จึงมีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าองค์ประกอบด้านอื่นของละครโทรทัศน์ เนื่องจากตัวละครเอก เหล่านี้มักจะอยู่ในความทรงจำของผู้ชมมากกว่า ไม่ว่าจะ เป็นความมีชื่อเสียง ของนักแสดงที่มาสวมบท ซึ่งผู้สร้างมักจะใช้นักแสดงที่เป็นที่นิยม เพราะผู้ชมจะ ยึดติดกับตัวบุคคลมากกว่าเนื้อหาของเรื่อง นอกจากนี้ผู้ชมยังมักจะก้าวล่วงเข้าไป เหมือนเป็นผู้หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวนั้นๆ หรือกับตัวละครนั้นๆ ด้วยตัวเอง อีกทั้งจากที่ตัวละครเอกเหล่านี้ปรากฏออกสู่สายตาผู้ชม ก็ย่อมจะมีมากกว่าตัวละครอื่นๆ ที่มีบทบาทสมทบหรือบทบาทรองลงไป ดังนั้น หากจะกล่าวว่ละครโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อผู้ชมแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่จะมองข้ามไปไม่ได้ก็คือตัวละครเอกในละครโทรทัศน์เรื่องนั้นๆ

ละครโทรทัศน์ไทยนั้นมีเนื้อหาที่หลากหลาย จากการพิจารณาตามแก่นเรื่อง สามารถแบ่งละครได้เป็นประเภทต่างๆ คือ แนวเรื่องความรัก, แนวเรื่องศีลธรรมจรรยา, แนวเรื่องเกี่ยวกับอุดมการณ์, แนวเรื่องเกี่ยวกับอำนาจ แนวเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ นอกจากนี้ยังอาจแบ่งออกเป็นละครตลก, ละครลึกลับ, ละครสะท้อนขวัญ, ละครวิทยาศาสตร์, ละครสืบสวน, ละครย้อนยุค เป็นต้น โดยการนำเสนอภาพของตัวละครเอก อาจจะมีลักษณะเฉพาะไปตามเนื้อหาของละคร ดังนั้น การศึกษาเรื่อง "การนำเสนอภาพตัวละครเอกในละครโทรทัศน์" นี้ นอกจากจะศึกษาถึงลักษณะของการนำเสนอภาพตัวละครเอกแล้ว ยังต้องการทราบว่าภาพตัวละครที่พบนั้น ถูกจำกัดด้วยปัจจัยทางด้านแก่นเรื่องของละครด้วยหรือไม่

ละครโทรทัศน์ได้กลายเป็นวัฒนธรรมมวลชนในสังคม ซึ่งจะเป็นทั้งสิ่ง ที่สะท้อนถึงโครงสร้างและค่านิยมของสังคม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นตัวธำรงรักษา โครงสร้างและค่านิยมนั้นไว้ให้สืบทอดต่อไปด้วยกระบวนการปลูกฝังอย่างไม่รู้ตัว ดังนั้นจึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่า ละครโทรทัศน์ในปัจจุบันนี้ได้มีลักษณะการนำเสนอภาพของตัวละครเอกอย่างไรบ้าง และภาพที่ถูกนำเสนอมีความแตกต่างกันไปตามแนวเรื่องของละครหรือไม่ อย่างไร

ปัญหานำการวิจัย

1. ละครโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีลักษณะการนำเสนอภาพตัวละครเอกอย่างไร
2. ภาพของตัวละครเอกที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีความแตกต่างกันไปตามแก่นเรื่องของละครหรือไม่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการนำเสนอภาพตัวละครเอก ในละครโทรทัศน์ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอภาพตัวละครเอกดังกล่าวตามแก่นเรื่องของละครที่ปรากฏ

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษา เฉพาะละครโทรทัศน์ช่วงเวลาหลังข่าวภาคค่ำ ในเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2536 ของช่อง 3, 5, และช่อง 7 โดยจะทำการอัดเทปโทรทัศน์ละครที่ออกอากาศตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง รวมเป็นละครทั้งหมด 11 เรื่อง

นิยามศัพท์

ละครโทรทัศน์

ละครเรื่องยาวหลายตอนจบ ซึ่งมีเรื่องราวดำเนินติดต่อกันไปโดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันตลอด ความยาวตั้งแต่ 20-40 ตอนจบ อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30, 60 หรือ 90 นาที ออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือ 2-3 วันต่อสัปดาห์

ตัวละครเอก

เป็นตัวละครที่สื่อให้เห็นถึงแนวคิดหลักของเรื่อง มีบทบาทสำคัญต่อเรื่อง โดยบทบาทของตัวละครนั้นต้องสัมพันธ์กับการดำเนินเรื่องทั้งหมด และเรื่องนั้นๆ จะขาดตัวละครตัวนี้เสียไม่ได้ ตัวละครเอกนี้อาจจะเป็นได้ทั้งพระเอก, นางเอก และตัวร้าย

ภาพของตัวละครเอก

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นปัจเจกของตัวละครนั้นๆผ่านทางลักษณะนิสัยใจคอ, บุคลิกภาพ, พฤติกรรม, ความคิดความรู้สึก, ความคาดหวัง ฯลฯ ซึ่งจะปรากฏได้ทั้งภาพในด้านดีและภาพในด้านร้าย

แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก

ละครที่มีแนวคิดหลักเกี่ยวกับความรักทั้งของหนุ่ม-สาว, สามี-ภรรยา, นาย-บ่าว, ความรักในครอบครัว ฯลฯ รวมถึงปัญหาของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน อุปสรรคและการเอาชนะอุปสรรคในความรักนั้น

แก่นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา

ละครที่มีแนวคิดที่แสดงให้เห็นรูปแบบของการกระทำความดี และรูปแบบของการกระทำความชั่ว ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงผลที่ตัวละครจะได้รับจากการกระทำนั้นๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจกระบวนการนำเสนอภาพตัวละครเอก ในละครโทรทัศน์ไทยปัจจุบัน
2. เป็นพื้นฐานในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับตัวละครเอกในมุมมองอื่น
3. เป็นการสะสมความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์กับการสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสภาพสังคม